

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 12.093.014 у Маріупольському
державному університеті, доктору
політичних наук, професору кафедри
політології та міжнародних відносин
Маріупольського державного університету
Наталії ПАШИНІЙ
03037, м. Київ, вул. Преображенська, 6

ВІДГУК

опонента професора СИДОРУК Т. В.

на дисертаційну роботу МИТРОЦЕНКО Валерії Ігорівни «Трансформація партійної системи Великої Британії в умовах Brexit», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія»

Актуальність теми дослідження. Після проведення в 2016 р. у Великій Британії референдуму щодо її виходу з ЄС вчені багато уваги зосереджували на дослідженні впливу Брекзиту на політику Великої Британії та Європейського Союзу. У низці праць проаналізовано економічні наслідки Брекзиту для Лондона і Брюсселя. Науковці вивчали також вплив виходу Великої Британії з ЄС на спільні політики та зовнішні справи Союзу. Деякі європейці аналізували здатність Брекзиту спровокувати вихід інших держав-членів, а також майбутнє євроскептицизму в ЄС після Брекзиту. Водночас в українській політичній науці досі відсутні дослідження трансформації партійної системи Великої Британії в умовах її виходу з ЄС та прогнозування перспектив еволюції британської партійної системи у принципово нових для неї обставинах.

Авторка дисертації намагається заповнити цю прогалину, подаючи аналіз розвитку партійної системи Великої Британії в останні роки з метою виявлення низки закономірностей у явищах наступності та еволюційних змін. Ретельне осмислення останніх політичних трансформацій в цій державі корисне і для України в контексті необхідності удосконалення шляхів і напрямів еволюції її партійної системи в умовах курсу на набуття членства в Європейському Союзі. Дослідницький задум Валерії Митроценко системно і комплексно проаналізувати концептуальні особливості еволюції партійної системи Великої Британії через призму авторської моделі та з огляду на досвід становлення та функціонування партійних систем заслуговує схвального відгуку.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Авторці вдалося вирішити цілий комплекс завдань, що дозволило глибоко і всебічно розкрити тему дисертаційного дослідження. Структура дисертації продумана, логічно обумовлена, охоплює весь комплекс основних, найбільш актуальних аспектів розглядуваної проблеми. У роботі чітко окреслено коло взаємопов'язаних завдань, з огляду на які можна стверджувати про здійснення дисертанткою цілісного політологічного дослідження задля успішного досягнення поставленої мети. Узгодження об'єкта з предметом, вдалий вибір методології, коректне використання авторкою методів наукового пізнання стало надійним підґрунтям отримання результатів, що характеризуються науковою новизною та мають вагому практичну цінність. Використана в роботі джерельна база є загалом репрезентативною й у сукупності з використанням адекватних методологічних підходів забезпечує достатню обґрунтованість наукових положень дисертації та їх достовірність.

Структурно-змістовний дизайн дисертації спрямований на аналіз низки фундаментальних проблем, пов'язаних із особливостями становлення та еволюції партійних систем. У першому розділі «Теоретико-методологічні

основи трансформації партійних систем» В. І. Митрощенко представила результати наукової роботи з вивчення доробку попередників, проаналізувала теоретико-концептуальні та проблемно-тематичні пріоритети українських і зарубіжних науковців у дослідженні різних аспектів проблеми, обґрунтувала методологію та джерельну базу, необхідні для отримання якісних та достовірних результатів.

У другому розділі «Чинники змін партійної системи Великої Британії під впливом Brexit» визначено загальні особливості функціонування британської партійної системи, проаналізовано ставлення громадян та партійних еліт до процесу та наслідків виходу країни з ЄС, встановлено вплив соціально-економічних передумов на трансформацію партійної системи Великої Британії протягом досліджуваного хронологічного періоду. Авторка доводить, що характерною рисою британської партійної системи в останні роки стала поява політичних партій, які побудовані на дезінтеграційному баченні майбутнього Великої Британії. У дисертації також переконливо показано, що визначальними соціально-економічними детермінантами, які обумовили початок суспільної та партійної дискусії щодо доцільності перебування Великої Британії в ЄС, стали світова економічна криза, боргова криза в єврозоні та міграційна криза в ЄС.

У третьому розділі дисертації «Еволюція партійної системи Великої Британії після виходу з ЄС» проаналізовано зміни у програмах та практичній діяльності основних британських політичних партій, визначено перспективи та напрями розвитку Консервативної і Лейбористської партій, виокремлено досвід, який доцільно врахувати у процесі модернізації партійної системи України на сучасному етапі. У роботі показано, що ключовим чинником впливу на трансформацію партійної системи Великої Британії протягом 2016–2023 рр. є соціально-політичний та історико-ідеологічний конфлікт між прихильниками та опонентами європейської інтеграції (єврооптимістами та євроскептиками).

У висновках до роботи слушно наголошується, що партійна система Великої Британії в умовах практичної реалізації дезінтеграційного курсу (2020–2023 рр.) стала більш орієнтованою на розв’язання внутрішніх проблем, зокрема завдань соціально-економічного розвитку.

Наукова новизна результатів дисертації. Наукова новизна дисертації Митрощенко В. І. визначається передусім тим, що ця робота своєчасно і загалом успішно заповнює прогалину у дослідженнях процесу трансформації партійної системи Великої Британії в умовах її виходу з Європейського Союзу та в перші роки після Брекзиту.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Практичне значення розгляданого дисертаційного дослідження вбачається у тому, що отримані В. І. Митрощенко результати можуть бути враховані у науково-дослідному, навчальному процесах у ЗВО України на профільних спеціальностях, у формуванні виваженої і далекоглядної євроінтеграційної стратегії України, при розробці програмних документів українських політичних партій з урахуванням досвіду політичних трансформацій у Великій Британії.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертаційної роботи повно і всебічно викладено у в 5 наукових статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях, в тому числі 1 у періодичному виданні іноземної держави, і 4 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Робота складається зі вступу, трьох розділів, поділених на підрозділи, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 202 сторінки.

Основний

зміст роботи викладено на 172 сторінках. Список літератури налічує 302 найменування. Загальний обсяг дисертації складає 238 сторінки, з яких 176 – основний текст. Оформлення дисертації відповідає вимогам, затвердженим

наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40. Аналіз тексту дисертаційної роботи свідчить про дотримання авторкою вимог академічної доброчесності. У роботі подано посилання на відповідні джерела при використанні ідей, розробок, тверджень і відомостей інших авторів, а також надано достовірну інформацію про результати наукової роботи, використані методи дослідження і джерела інформації.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи. Незважаючи на добру оцінку дослідження, необхідно звернути увагу й на деякі його недоліки та дискусійні аспекти.

1. У підрозділі 1.1 на с. 26-27 дисертантка наводить найзагальнішу типологію партійних систем, але варто було подати класичні підходи до розуміння та класифікації партійних систем (М. Дюверже, Дж. Сарторі, П. Маєра, А. Уєра та А. Сіароффа) та обґрунтувати власну позицію, на яку авторка спирається в емпіричній частині дослідження. На нашу думку, класифікація партійних систем Дж. Сарторі стала найбільш цитованою та використовуваною, оскільки вона найбільш переконливо демонструє еволюцію партійних систем, допомагає простежити зміну конфігурації навіть у межах одно- дво- чи багатопартійності.

2. В огляді стану наукового вивчення проблеми трансформації партійної системи Великої Британії (С. 52-57) авторка з дослідників-класиків партійних систем згадує тільки М. Дюверже та Дж. Сарторі і лише в контексті тлумачення ними терміну «політична партія», залишаючи поза увагою як їхній внесок у дослідження партійних систем, так і доробок інших відомих дослідників партійних систем.

3. Недостатньо продуманим бачиться висновок до підрозділу 1.1, де авторка чомусь узагальнює «особливості трансформації і розвитку партійних систем держав-членів ЄС» (С. 40), поза тим, що це не є предметом цього дисертаційного дослідження.

4. Робота базується на використанні якісних, головним чином загальнонаукових методів, водночас вона лише виграла б від застосування кількісних спеціальних методів, що дають змогу розглядати партійні системи як багаторівневі цілісні системи із складною організаційною структурою, зумовленою особливостями їх еволюції (наприклад, розрахунок індексів партійної націоналізації, електоральної волатильності та візуалізації графічних моделей за допомогою трикутника Нагаями). Корисно також було б доповнити роботу додатками, в яких подати кількісні чи графічні дані, які б демонстрували напрям трансформації партійної системи Великої Британії.

5. На сторінках 67-68 авторка, аналізуючи результати парламентських виборів та передвиборчу програму британських консерваторів, не дає посилань на відповідні джерела.

6. У третьому розділі роботи дисертантці варто було б більше уваги приділити питанню, що відбулося з британськими євроскептичними партіями після Брекзиту. Адже євроскептицизм поступово зникає з британської політики, відповідні партії занепадають, а це послаблює євроскептиків і в ЄС, оскільки британський євроскептицизм тривалий час був їхньою основною живильною силою.

7. На с. 129 дисертантка стверджує, що, на її погляд, «у найближчі роки, скоріше за все, є певні підстави очікувати продовження домінування Консервативної партії на загальному британському парламентському рівні, але, скоріше за все, їх електоральний розрив з лейбористами буде зменшуватися». Варто було б науково аргументувати й обґрунтувати такий сценарій.

8. Нарешті, необхідно було б уніфікувати вживання ключового терміну Брекзит, напевне, в тому вигляді, як він уживається у назві роботи (Brexit). Натомість трапляється вживання поряд з цим терміну «брекзит» на с. 96, 129, 147. У роботі також мають місце нечисленні технічні огріхи.

Водночас, вищезазначені недоліки у цілому не знижують цінності й наукової новизни дисертаційного дослідження, яке дійсно становить значний науковий і практичний інтерес.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Митрощенко Валерії Ігорівни на тему «Трансформація партійної системи Великої Британії в умовах Brexit», подана на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052* «Політологія», є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке містить обґрунтовані й достовірні положення і висновки. Отримані результати мають наукову новизну, важливе теоретичне та практичне значення.

Дисертація відповідає спеціальності 052 «Політологія» і вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за відповідною спеціальністю.

Опонент

доктор політичних наук,
професор, завідувач кафедри міжнародних
відносин Навчально-наукового інституту
міжнародних відносин та національної безпеки
Національного університету
«Острозька академія»

Handwritten signature of Tetiana SIDORUK

Тетяна СИДОРУК

ПІДПИС
ПІЦТВЕРЖУЮ
НАЧАЛЬНИК ВІДДІЛУ
КАДРІВ НАУ «ОА»

Handwritten signature of Tetiana SIDORUK

Handwritten signature of the Head of the HR Department